

NOAH E. COTSEN LIBRARY OF
YIDDISH CHILDREN'S LITERATURE

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 12102

FERDINAND LASAL

Israel Ber Beilin

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

ארבייטער רינג קינדער ביבליאטעק

פערדינאנד לאסאל

(געבוירן 11טן אפריל, 1825. געשטארבן 31טן אויגוסט, 1864)

פון י. ב. ביילין.

3131

נאַציאָנאַלע ייִדישע בוך־טויש־אַנשטאַל

National Yiddish Book Exchange

ארויסגעגעבן פון

בילדונגס דעפארטמענט

ארבייטער רינג.

1926

א אינגל פאר וועלכן אלע האבן מורא.

ס'איז פול די גאס מיט מענטשן און טומל.
אינגלאך צעלויפן זיך אין אלע זיימן. פון ראג דער-
נענטערט זיך א הויכער, שווער-וואַגיקער, דייטשישער פאָ-
ליציי-מאָן און כאַפּט אין זיינע ברייטע אַרעמס איינעם פון
די דערשאַקענע אינגלאַך.

— איך שווער, איך בין אומשולדיק! — הייבט זיך
אָן דאָס אינגל צו בעטן מיט טרערן אין די אויגן.

דער פּאָליציי-מאָן ווייסט נאָך ניט, צוליב וואָס עס איז
דער גאַנצער טומל. עס רינגלען אים באַלד אַרום עמלאַכע
פרויען. זיי דערציילן אים, אַז די אינגלאַך האָבן זיך צע-
בושעוועט און אויסגעקלאַפּט עמלאַכע שויבן מיט שטיינער.
— דו זאָגסט, אַז דו ביסט אומשולדיק — ווענדט זיך
דער פּאָליציי-מאָן צום ציטערדיקן אינגל. — מאַ זאָג, ווער-
זשע האָט דאָס געמאַן?

— געוויס בין איך ניט שולדיק. — ענטפערט שוין דאָס
אינגל עטוואָס דרייסטער. — דאָס האָט דער איד, פּערדי-
נאַנד, די שטיינער געוואָרפן.

נישט ווייט פון זיי איז געשמאַנען אַ הויך, שלאַנק
אינגל. זיינע טיפע, בלאַע אויגן האָבן פון דער ווייטנס

אויסגעקוקט קויל-שווארץ. ער איז געווען דער איינציקער
פון די אלע קינדער, וואס האט זיך נישט דערשראקן און
האט מיט א רואיקן שמייכל באמראכט דעם גאנצן יארד.
— אהא, דאס ביסטו! — האט אים דער גראַבער פאָ-
ליציי-מאָן אַ פּאַק געמאַן ביים אַקסל און אים געשלעפט צו
זיך.

— יא, איך בין פּערדינאַנד — האט דאָס שלאַנקע,
שיינע אינגל מיט אַ פעסטער שטים געענטפּערט, און האט
נישט אַ ריר געמאַן מיט קיין אויג.

— יא, יא, — האט אַ פעטע און קיילאַכדיקע שכנה
זיך אַריינגעמישט — ער איז דאָס דער יונגאַטש; ער האט
דאָך לעצטע וואָך מיר דעם גאַרטן צעשעדיקט. —

דעם פּאָליציי-מאַנ'ס רוימער פנים האט זיך נאָך מער
צעפלאַמט. ער האט נאָך שטרענגער אַ פרעג געמאַן ביים
אינגל: — „ווער איז דיין פאַמער, און וואו וואוינט ער, דער
פאַרפּלוקטער איד? —

— דו ביזט צוויי מאַל מער פאַרפּלוקט, — האט אים
גלייך פּערדינאַנד מיט ווירדע אַפּגעענטפּערט. — ערשמנס
דערפאַר, וואָס מיין פאַמער איז דער אַנגעזעענער קניפּ-
מאַן (סוחר), היימאַן לאַסאַל, און איז געבענטשט מיט אַזאַ
זון ווי איך; צווייטנס, דערפאַר, וואָס דו צערייסט מיין
אַנצוג ווען דו האַלסט מיך אַזוי. ער קאַסט צען מאַל אַזוי-
פיל ווי די שוויב דאַרט, וואָס דו ווייסט נאָך אַלץ נישט ווער
ס'האַט אויסגעבראַכן.

דער פּאָליציי-מאַן האט אים אַפּגעלאָזט און איז אַוועק
מיט אַ נאַז. ער איז קענטיק נאָך געווען אַ נייער אויף

דער גאס. די וואס זיינען געווען פאר אים, האבן שוין
 גאנץ גוט געקענט דאס הוצפה'דיק און שמאלין אידיש
 אינגל מיט וועלכן ס'איז זיך גאר א מורא אָנצוהייבן.

— אהא, דאס ביסטו! — האָט אים דער גראָבער פּאַליציי־מאַן
 אַ פּאַק געמאַן ביים אַקסל.
 — יא, יא — האָט אַ פעטע און קיילאַבדיקע שכנה זיך אַרײַנגעמושט
 — ער איז דאָס דער יונגאַטש.

אין דער אמת'ן איז פּערדינאַנד געווען ניט מער שול-
 דיק אין אַט די קינדערשע שקאַצערײען, ווי די אַלע איבע-
 ריקע. עס איז אָבער געווען זייער באַקוועם פאַר די אינג-
 לאַך אַרױפצואוואַרפען שטענדיק אויף אים די שולד. און
 פאַרוואָס זאָלן זיי דאָס ניט טאָן? אים, פּערדינאַנדן, האָט
 דאָס ניט געאַרט. פאַרקערט, עס האָט אים אָפּטמאַל הנאה
 געטאָן, וואָס זיי, קריסטלאַכע אינגלאַך, זיינען שרעקעוו-
 דיקער פון אים.

מען דערציילט, אַז איין מאַל, איז לאַסאַל נאָך אינגל-

ווייז, געזאנגען אין גאס און געזען ווי צוויי אינגלאך שלאגן
איינעם. לאסאל האט א וויילע באטראכט דאס קליינע
שלאכט-פעלד און האט גלייך ביי זיך באשלאסן: „מיט
דעם שוואכן אנטקעגן די שטארקע!“ — ער האט זיך
ארויפגעווארפן אויף די אַנגרייפער און האט באפרייט דאס
געשלאגענע אינגל.

ניט איינער פלעגט זאגן דעם אלטן לאסאל: — האסטו
א זון, היימאן, האט ער געמעגט געבוירן ווערן א פרינץ.
מיר וואלטן אין אים אמאל געהאט א קעניג מיט דוד'ס
העלדישקייט און שלמה'ס חכמה.

לאסאל און די אידן.

געווען איז דעמאלט א צייט, ווען די אידן אין דייטש-
לאנד האבן נאך געהאט אויסצושטיין גרויסע צרות. מ'האט
אויף זיי נאך אליץ געקוקט פון אויבן אראפ. א סך שענד-
לאכע געזעצן פון די אלטע צייטן זיינען נאך געווען אין
קראפט.

דער יונגער לאסאל, מיט זיין געפיל פאר גערעכטיקייט,
האט ניט געקאנט אראפשלינגען די באליידיקונגען. אמת,
ער האט נאך קינדווייז קנאפ-וואס געהאלטן פון רעליגיע.
פונדעסטוועגן, ווען זיינע קריסטלאכע חברים האבן גע-
פרוואוט אפלאכן פון די אידישע דינים האט ער זיי פאר-
טיידיקט מיט'ן גאנצן פייער פון זיין יונגער נשמה.

איינמאל, ווען זיינער א חבר האט זיך מיט אים גע-
אמפערט, פארוואס ער נעמט זיך אן פאר א זאך אין וועל-

פערדינאנד לאסאל, ווען ער איז אלס געווען עטלאכע און צוואנציג יאר.

כער ער אליין גלויבט ניט, האָט ער פאַרשריבן ביי זיך
אין זיין טאַג-בוך :

„אַזאַ אייזל-קאַפּ דאָס איז! ער קאָן גאַרניט באַגרייפן,
אַז מ'מעג עסן טרופות און זיין אין דערזעלבער צייט אַ
געטרייער איד! ווען איך וואָלט נאָר געקאַנט וואָלט איך
אַפגעבן מיין לעבן, כדי אַרויסצוראַטעווען די אידן פון
זייער שווערער לאַגע. איך בין אפילו גרייט צו גיין אויפן
עשאַפאַט אויב איך וואָלט געקאַנט דורכדעם זיי מאַכן פאַר
אַ פאַלק מיט ווירדע. וויפיל מאָל זע איך אין מיין פאַנ-
טאַזיע, ווי איך מאַרשיר אין פראַנט פון אַ מחנה באַוואַפנטע
אידן, וואָס זיינען גרייט צו קעמפן און ווערן זעלבסטשטענ-
דיק“.

אינגאַנצן איז נאָך לאַסאַל ערשט אַלט געווען קנאַפע
פופצן יאָר, ווען ער האָט זיך שוין אַרומגעטראָגן מיט אַזעל-
כע געדאַנקען. ער האָט זיך שוין דעמאָלט געפילט, ווי אַ
דערוואַקסענער מענש. און וואָס איז דער וואונדער?
אויף יעדן טריט און שריט האָט ער נאָר געהערט וועגן זיך
לויב-ווערטער. ער האָט זיי גוט אַריינגענומען אין זינען, און
אַפט פאַרשריבן זיי אין זיין טאַג-בוך.

זיינע פעאיקייטן זיינען טאַקע געווען וואונדערבאַרע.
ער האָט געהאַט אַזאַ זכרון, וואָס זייער ווייניק מענשן האָבן.
מיט איין בליק פלעגט ער דורכנעמען דעם שווערסטן גע-
דאַנק. ניט אומזיסט האָט אים אַלעקסאַנדער פאַן הומ-
באָלדט אָנגערופן „וואונדער-קינד“. און אַט דער גרויסער
דייטשישער וויסנשאַפּטמאַן האָט קיינעם ניט געגעבן קיין
אומזיסטע קאַמפלימענטן.

זיינע עלטערן האבן אים ליב געהאט און געהיט זוי
א שווארצאפל פונ'ם אויג. כאטש זיין פאטער האט פון
צייט צו צייט געפירט מיט אים מלחמות צוליב זיינע אייני-
ריידענישן. איבערהויפט האט אים פארדראסן פארוואס
זיין פערדינאנד פארלאזט זיך צופיל אויף זיינע פעאיקייטן
און פוילט זיך צו לערנען.

דער יונגער לאסאל האט אויך זייער ליב געהאט זיינע
עלטערן. אין זיין טאג-בוך פון 14טן יאנואר, 1840, איז
פארצייכנט:

„אויך האב אזוי שטארק ליב מיין פאטער, ווי נאר א
קינד קאן ליב האבן. אויך וואלט מיט פארגעניגען אפגע-
געבן פאר אים מיין לעבן, ווען אויך וואלט נאר געוואוסט, אז
דאס קאן זיין פאר אים א טובה.“

דאך איז אים אויסגעקומען צו שיידן זיך מיט זיינע
עלטערן, ווען ער איז אלט געווארן פופצן יאר. ער איז
אוועקגעפארן אין לייפציג שטודירן אין דער דארטיקער
כארימטער האנדלס-שול. ער האט געהאט כדעה צו ווערן
א סוחר, כאטש זיין פאטער האט אים שטארק אפגערעדט
דערפון.

גראד איז אין יענער צייט פארגעקומען דער בא-
וואוסטער בלוט-בלבול אויף אידן אין דמשק, די הויפט-
שטאדט פון סיריע, וואס האט נאך דעמאלט באלאנגט צו
טערקיי. מ'האט געפונען א דער'הרג'ט קריסטלאך אינגל
לעבן א אידיש הויז, און ווי געוויינטלאך האט מען בא-
שולדיקט די אידן, אז דאס איז זייער ארבעט, ווייל זיי
דארפן האבן דאס בלוט אויף פסח. עס האבן זיך שוין

געפונען „כשרע“ עדות, וואָס האָבן כלומר'שט מיט זייערע
אייגענע אויגן געזען, ווי אידן האָבן דאָס געטאָן. מיט דעם
פראַצעס האָט דעמאָלט געקלונגען די גאַנצע וועלט, און
לאַסאַל, אויפגערעגט פון דער שרעקלאַכער באַשולדיקונג און
זון די פאַרפאַלונגען אויף אידן, האָט וועגן דעם פאַרשריבן
אין זיין טאַג-בוך :

„א, ס'איז שרעקלאַך צו לייענען, ס'איז שרעקלאַך צו
הערן אַזעלכע נייעס! די האַר שמעלן זיך ביי מיר אויף
און אַלע געפילן ווערן אַנגעצונדן מיט צאַרן. עס איז צו
באָדויערן אַ פאַלק, וואָס טראַגט געדולדיק אַזעלכע יסורים...“
און ער לאַזט דערנאָך אויס :

„א, אומגליקלאַך פאַלק פון שרעקעוודיקע האָזן, דו פאַר-
דינסט ניט בעסער! דער נישטיקער וואַרים דרייט און קאַר-
טשעט זיך, ווען מ'טרעט אויף אים, זאַמלט זיינע כחות צו-
זאַמען און פרוואַומ זיך ראַטעווען — און דו, בויגסט דיין
קאָפּ נאָך טיפער אַראָפּ. דו קאַנסט ניט פאַלן אין קאַמף און
מיט דיין פאַלן אַנמאַכן חורבות. דו פאַרשטייסט ניט וואָס
עס הייסט גערעכטע נקמה. דו קאַנסט ניט, ווי שמשון
הגבור, באַגראַבן זיך צוזאַמען מיט די שונאים...“

פון די שורות האָט מען שוין געקאַנט זען, אַז דאָ
וואַקסט אַ יונגער, אומגעצאַמטער לייב, וואָס ווייס ניט פון
קיין שרעק, וואָס קאַן ניט פאַרטראַגן קיין שום עולה און אַז
אין גיבן וועט זיך זיין געבריל הויך צעטראַגן איבער אַלע
לענדער.

רעוואָלוציאָנערע געדאַנקען אין דער יוגנט.

אין דער האַנדלס-שול אין לייפציג האָט ער ניט געלעבט בשלום מיט זיינע לערער. ער האָט ניט געקאַנט פאַרטראַגן זייער איינזייטיקייט און שמאַלקעפיקייט. אים האָט זיך כסדר געדוכט, אַז זיי פאַרטייטשן צופיל, אַז זיי לאַזן זיך פאַנאַנדער מיט דערקלערונגען ווען עס איז, דוכט-זיך, אַזוי אויך גענוג קלאַר. ביי אים האָט אויסגעקוקט די שווערסטע זאַך איינפאַך און ער האָט אפילו ניט געפונען אַר נייטיק אַנצושטרענגען זיך און הערן די לעקציעס.

עס פאַרשטייט זיך, אַז לאַסאַל איז דאָך ניט געווען קיין מלאַך און ער האָט טאַקע, צוליב זיין צופיל גלויבן אין זיך געהאַט אין דער שולע אַ רייע דורכפאַלן. דערפאַר אַבער האָט ער פאַר זיך געלייענט אַ סך גוטע ביכער און איז אין אַ קורצער צייט באַקאַנט געוואָרן מיט די בעסטע שאַפונג-גען פון דער קלאַסישער ליטעראַטור.

ענדלאַך האָט ער באַשלאָסן אויפצוגעבן אין גאַנצן די האַנדלס-שול. ער האָט זיך אַרומגעזען, אַז ער האַסט די גאַנצע סוהרישע וועלט מיט אירע שווינדלען און מאַכניאַ-ציעס.

ער האָט וועגן דעם פאַרשריבן אין זיין טאַג-בוך :

„... מיך אינטערעסירן איצט מער די פראַגן וועגן פרייהייט, ווי די פרייזן אויף סוהרה. איך האָב אַ שאַר-פערע קללה פאַר די געמיינע אַריסטאָקראַטן, וואָס באַ-רויבן די מענטשן פון דעם העכסטן גליק אויף דער וועלט, איידער פאַר די קאַנקורענטן, וואָס פאַרקויפן פאַר ביליקערע פרייזן. קללו תאַליין אַבער זיינען ווייניק...“

ער האָט זיך אַ וואַרף געטאָן, ווי אַ הונגעריקער, אויף די ביכער פון די מאַדערנע שרייבער פון יענער צייט, בערנע און זיינע. ביי זיי האָט ער געפונען אַן אַפּקלאַנג פון פיל געדאַנקען, וואָס האָבן אַרומגעבלאַנדזשעט אין זיין מוח. זיין שאַרף אויג האָט קלאַר דערזען דעם טיפּן אַפּגרונט צווישן די מיליאָנען מענטשן פון פּאָלק וואָס בויען און שאַפּן, וואָס זייען און שניידן און צווישן דעם קליינעם הייפּעלע מאַגנאַטן און הערשער.

באַשליסנדיק זיך צו נעמען פאַר דער וויסנשאַפּט און קונסט פאַרשרייבט ער אין זיין מאַג-בוך:

„איך האָב חרטה, וואָס איך האָב איבערגעריסן מיין שמוּדיום אין וויסנשאַפּט. עס איז שוין איצט פאַר מיר קלאַר, אז איך וועל וועלן ווערן אַ שרייבער. יא, איך וועל אַרויסטרעטן פאַר'ן דייטשישען פּאָלק און פאַר אַלע נאַ-ציעס פון דער וועלט, און מיט פייערדיקע ווערטער וועל איך זיי רופן צו קעמפּן פאַר דער פרייהייט. איך וועל זיך ניט אַפּשרעקן פאַר די סטראַשוּנקעס פון די הערשער; איך וועל זיך ניט לאָזן פון זיי אונטערקויפּן מיט טיטולן און מעדאַלן, כדי צו פאַרראַטן דעם אידעאַל פון פרייהייט. איך וועל ניט רוען ביז זיי וועלן ניט בלאַס ווערן פאַר שרעק. פון פאַריז, פון דער פרייער וועלט-שמאַט, וועל איך, אזוי ווי לודוויג בערנע, שיקן מיין וואַרט צו אַלע פעלקער פון דער ערד. די ציינער פון אַלע הערשער וועלן זיך טרייסלען פון ציטערניש. זיי וועלן שוין פאַרשטיין, אז זייער לעצטע שעה האָט געשלאָגן...“

אין עלטער פון זיבעצן-אַכצן יאָר האָט שוין לאַסאַל פאַרטראַכט דעם פלאַן פון זיין לעבן. קיינער האָט אים

שוין ניט געקאנט אראפפירן פון זיין רעוואלוציאנערן וועג, וואס ער האט פאר זיך אויסגעקליבן.

זיין פאטער האט א לאנגע צייט געשוויגן און אים ניט געשמעלט קיין שום פראגן. ער האט אלץ געגלויבט, אז דאס איז נאר קינדערשע היציקייט און אומפראקטיש-קייט. ער האט זיך אבער שפעטער ארומגעזען, אז זיין זון ווערט וואס ווייטער אלץ דרייסטער אין זיינע געדאנ-קען און אין זיינע האנדלונגען.

האט ער איינמאל מיט אים פארפירט וועגן דעם א לאנגן שמועס. דער יונגער פערדינאנד האט פאר אים פאנאנדערגעוויקלט א שרעקלאך בילד פון דער נויט פון די, וואס שאפן די רייכטימער פון דער וועלט; פון די גרוי-זאמע מעשים פון די, וואס האבן די מאכט; פון דעם אומ-אויפהערלאכן קאמף, וואס קומט פאר אין דער גאנצער גע-שיכמע פון דער מענטשהייט צווישן די רייכע און ארעמע, שטארקע און שוואכע, פריצים און קנעכט. ער האט אים צום סוף דערווייזן, אז עס ליגט א חוב אויף יעדן ערלאכן מענטשן צו פירן א קאמף פאר דעם שענסטן ציל, וואס קאן נאר געבן — פאר דער באפרייאונג פון דער וועלט.

דער אלטער לאסאל האט צוגעשאקלט מיט זיין גראען קאפ. ער האט אים פאטערלאך ארויפגעלייגט זיין האנט אויפ'ן פלייצע, און געבעטן זיך ביי אים:

— איך זע, מיין זון, אז דו ביסט גערעכט, אבער... אבער פארוואס זאלסטו עפעס דארפן זיין די כפרה פאר אלעמען? דו, אונזער איינציקע האפענונג און טרייסט? פרייהייט, זאגסטו, קאן מען נאר געווינען דורך קאמף. יא,

וועט מען עס דאך אבער אן דיין הילף אויך געווינען.
ס'זיינען דאך פאראן אזוי פיל מענטשן אויף דער וועלט. צו
וואס דארפסט דו נאך איינשמעלן דיין לעבן אין קאן ?

פערדינאנד האט דעם פאטער אויפ'ן ארט גארניט גע-
ענטפערט. ער האט אבער נאך דעמזעלביקן אונט פאר-
שריבן ביי זיך אין טאג-בוך :

„...איז אפשר מיין פאטער גערעכט ? פאר וואס
זאל איך דאס זיין א קרבן פאר אלעמען ? אבער ווען
יעדערער וועט אזוי זאגן, ווי אזוי וועלן זיך איבערהויפט
געפינען קעמפער ? !

פארוואס זאל איך דאס זיין א מארטירער פאר'ן גאנצן
פאלק ? ווייל א געטלאכע שמים הילכט אין מיין הארצן
און רופט מיך צום קאמף ; ווייל איך האב אין זיך א געט-
לאכע קראפט, וואס פאסט מיך צו צו מלחמה. איך פיל,
אז איך קאן ליידן און קעמפן פאר א שיינעם אידעאל...”
און זיין ווייטערדיקער לעבן האט טאקע באשטעטיקט,
אז ווייניק זיינען געווען אין יענער צייט אזעלכע בראווע
קעמפער.

לאסאל אין פארשידענע אוניווערסיטעטן.

קוים האט דער יונגער לאסאל ביי זיך אפגעמאכט, אז
ער מוז אנהייבן א קאמף מיט דער אלטער אפגעלעכטער
ארדענונג איז שוין פאר אים קלאר געווארן וואס ער מוז
איצט טאן. ער מוז לערנען. ער מוז זיך באוואפענען מיט
די שארפסטע כלי-זין פון וויסן. ער מוז קענען די אלטע

וועלט — אירע שפראכן און געדאנקן. ער מוז קענען גע-
שיכטע און פילאזאפיע.

ווי א בין האט ער זיך ארויפגעווארפן אויף די פאר-
שידענע וויסנשאפטן צו זייגן זייער האניק. פריער אין דעם
ברעסלויער אוניווערסיטעט דערנאך אין דעם בערלינער,
וואו עס זיינען געווען אין יענער צייט די גרעסטע געלערנטע
פון דעם דור. שפעטער אין דיסלדארף און נאכדעם אין
פאריז. פיר יאר האט ער אנגעשמרענגט געלערנט, און די
וועלכע האבן אים געקענט אין יענער צייט, זיינען געווען
פשוט דערשטוינט צו זען וויפיל אט דער יונגערמאנטישק,
ביי וועמען ס'איז נאך אפילו ניט געווען קיין סימן פון
וואנצעס אויף זיין אויבערשטער ליפ, וויים און פארשטייט.
אין פאריז האט ער זיך באקענט מיט א גאנצער ריי
גרויסע פערזענלאכקייטן, צווישן זיי אויך מיט דעם בא-
רימטן דיכטער היינריך היינע. מיט אים האט ער זיך גאר
נאענט באפריינט. ניט נאר איז ער געווען אן אפטער
אריינגייער ביי אים אין הויז, נאר דער וועלט-בארימטער
שריפטשמעלער האט זיך אפילו מיט אים באראטן וועגן
זיינע פריוואטע אנגעלעגנהייטן.

לאסאל איז ערשט דעמאלט אלט געווען צוואנציק יאר
און היינע האט גלייך פאר זיך דערזען א גייסטיקן ריז,
וואס קאן אים, דעם קראנקן און פארפאלגטן זינגער, א
סך ארויסהעלפן.

ווען היינע האט אים דערציילט וועגן די צרות וואס
ער האט ביים אפנעמען די ירושה און די הילפלאזיקייט פון
זיינע אדוואקאטן, האט זיך לאסאל אונטערגענומען איבערצו-
נעמען די גאנצע זאך אין זיינע הענט. עס איז נישט קיין

גרוים וואונדער, וואס לאסאל האט געוואגט איבערצו-
נעמען אזא פארוויקלטן ענין — ס'איז ניט געווען קיין שווע-
רע זאך פאר וועלכער ער זאל זיך האבן געשראקן. עס איז
אבער פאר א סך יא געווען א וואונדער, ווי אזוי היינע
האט דאס אים אָנגעטרויט.

היינע האט אבער געוואוסט וואס ער טוט. אין א
קורצער צייט ארום, ווי לאסאל איז נאָר אָפגעפארן קיין
בערלין, האט דער פראצעס וועגן היינע'ס ירושה אָנגע-
נומען א גינסטיקע ווענדונג. ער איז גלייך ארויסגעטראָסן
מיט זיין גאַנצער וואונדערבארער ענערגיע; אויפגע-
טרייסלט די איינפלוסרייכסטע קרייזן אין בערלין; צוגעצויגן
די בעסטע אַדוואַקאטן און דער לאַנג-פאַרגליווערטער פרא-
צעס האט זיך גענומען רירן ווי פּרילינגס-אייז.

עס פאַרשטייט זיך, אז היינע איז געווען פול מיט
דאַנקבאַרקייט צו זיין יונגן פריינט און האט דאס טאַקע
אים אויסגעטריקט אין א רייע באַגייסטערטע בריוו. אין
איינעם פון אַט די בריוו שרייבט ער:

„...איך וועל זיך היינט באַנוגענען נאָר מיט דעם,
וואָס איך וועל אייך דאַנקען. קיינער האט נאָך פאַר מיר
אזויפיל ניט געטאָן ווי איר. איך האָב נאָך ניט געזען ביי
קיין שום מענטשן אזויפיל ליידנשאַפט און קלאַרקייט אין
האַנדלונג. אין פאַרגלייך מיט אייך בין איך נאָר אַ שוואַ-
כע פליג... זייט געזונט און שטאַרק און זייט זיכער, אז איך
האָב אייך זייער, זייער ליב. עס פרייט מיר, וואָס איך האָב
אין אייך ניט געהאַט קיין טעות. אזוי ווי איך קריג נאָר
פון אייך אַ בריוו ווער איך פיל מוטיקער און געזינטער...“

און אין א רעקאמענדאציע בריוו, וואס היינע האט
מיטגעגעבן לאסאל'ן צו דעם דיכטער פאן ענוע שרייבט ער :

„... מיין פריינט, פערדינאנד לאסאל, וואס וועט איך
ברענגען אט דעם בריוו, איז אן אויסערגעוויינלאך בא-
גאכטער יונגערמאן, מיט דער גרינדלאכסטער געלערנט-
קייט, מיט דעם ברייטסטען וויסן און מיט דעם גרעסטן
שאַרפזיג, וואס איך האב נאָר ווען עס איז געזען“...

יא, דער יונגער לאסאל איז שוין דעמאלט גרייט גע-
ווען מיט אלע וואפן פון דער וויסנשאפט אַרויסצוטערען
אין קאמף פאר פרייהייט.

דער האַצפּעלד פּראָצעס.

לאַסאַל'ס קאַמפּס-לוסט האָט אים שטענדיק געטריבן
צו אונטערנעמען אַזעלכע שווערע אַרבעטן, פון וועלכע
מיטלמעסיקע מענטשן זאָגן זיך געוויינלאַך אָפּ. ער האָט
געדאַרפט שרייבן אַ ווערק איבער איינעם פון די אַלטע
גריכישע פּילאָזאָפּן. צו וועמען נעמט ער זיך ? צו איינעם
פון די סאַמע שווערסטע און אומפאַרשמענדלאַכסטע — צו
העראַקליט'ן. די פּילאָזאָפּן פון די אַלטע צייטן האָבן הע-
ראַקליט'ן אָנגערופן דער טונקעלער, טאַקע צוליב זיין אומ-
קלאַרקייט.

לאַסאַל האָט זיך מיט זיין גאַנצער ענערגיע גענומען צו
דער שווערער אַרבעט. ער האָט כמעט דאָס גאַנצע בוך
אָנגעשריבן אין פאַרלויף פון אַכט חדשים. אַבער אידער
ער האָט נאָך דאָס בוך פאַרענדיקט איז אים פּלוצלונג אַנט-

קעגן געקומען א שווערערע אויפגאבע, שווערער נאך פון דעם ווערק איבער דעם טונקעלן גריכישן פילאזאף.

זיין פריינט, דר. מענדעלסאן, האט אים באקנט מיט דער גרעפין פאן-האצפעלד, מיט וועמען נאמען עס זיינען אין יענער צייט פול געווען אלע צייטונגען. איר טרויעריקע געשיכטע האט פארקלעמט דאס הארץ פון דעם יונגן קעמ-פער פאר אמת און יושר. לאסאל האט מיט א קלאפנדיק הארצן געהערט, ווי איר מאן, גראף עדמונד פאן האצפעלד, איז באגאנגען קעגן איר איין געמיינהייט גרעסער פאר דער אנדערער. פון איר התונה אן האט ער איר פארבי-טערט דאס לעבן. א לאנגע צייט האט ער זי געהאלטן פארשלאסן אין א פאלאץ און ווען זי איז קראנק געווען האט ער צו איר אפילו קיין דאקטאר נישט גערופן. צום סוף האט ער נאך פון איר אוועקגענומען די קינדער, וועלכע זי האט ליב געהאט ווי דאס לעבן, און האט איר איבערגעלאזט אן וועלכע עס איז געלט-מימלען.

די גרעפין איז געווען א יתומה און האט ניט געהאט ווער עס זאל זיך פאר איר אננעמען. דערצו נאך האט דער ברוטאלער גראף געדונגען עטלאכע פאלשע מענטשן, וואס האבן פארשפרייט וועגן דער אומגליקלאכער פרוי געמיינע ליגנס, כדי איר צו פארמיאוס'ן אין אלעמענס אויגן, אז קיינער זאל זיך פאר איר ניט אננעמען.

ביי לאסאל'ן האט אויפגעקאכט זיין בלוט. ניין, ען וועט דאס ניט שווייגן. ער מוז זיך אפרעכענען מיט דעם לומפיקן גראף. ער מוז אים ווייזן, אז ער, פערדינאנד לאסאל, וועט ניט פארשווייגן קיין געמיינהייט.

אין עטלאכע טעג ארום איז ער אוועק צום גראף און
האט אים ארויסגערופן אויף א דועל. עס פארשמעהט זיך,
אז דער שטאלצער, מעכטיקער גראף האט זיך אויסגע-
לאכט פון דעם אידישן אינגל און האט דעם דועל ניט אנגע-
נומען. לאסאל איז אבער ניט געווען פון יענע וואס גיבן
לייכט אויף. ער האט פעסט ביי זיך באשלאסן אריינצו-
נעמען דעם גאנצן פראצעס, וואס די גרעפין האט פאר-
פירט קעגן דעם גראף, אין זיינע אייגענע הענט.

די גרעפין האט אנגענומען זיין פארשלאג און לאסאל
האט זיך אריינגעווארפן אין א לאנגען, פארצווייפלטן קאמף,
וואס האט זיך געצויגן איבער ניין יאר. וואס האט ער
דורך דער צייט ניט געמאן? ער איז געווען א סטודענט
פון פילאזאפיע און פילאלאגיע. אין יוריספרודענץ האט ער
ניט געהאט קיין שום באגריף, אבער אז לאסאל דארף עפעס
איז פאר אים ניטא קיין צו שווערע זאך.

אין א קורצער צייט פארשאפט ער זיך אזויפיל וויסן
און געניטשאפט אין יוריספרודענץ, ווי א דערפארענער אד-
וואקאט. מיט דעם ביסל געלט, וואס ער קריגט פון זיינע
עלטערן, טיילט ער זיך מיט דער גרעפין און ער נעמט
באהאלטן דעם גראף מיט געריכטס-פראצעסן. דער גראף
האט געהאט גענוג געלט, ער איז געווען א מיליאנער, און
האט געהאט פאר זיך גרייט די בעסטע אדוואקאטן. דערצו
איז ער נאך געווען פערזענלאך באקאנט מיט די וויכטיקסטע
ריכטער און רעגירונגס-באאמטע. ער איז געווען זיכער,
אז דאס אידישע, הוצפה'דיקע אינגל וועט באלד פאר-
מאטערט ווערן.

ווי ווייניק אבער האָט גראַף האַצפּעלד געוואוסט מיט
וועמען ער האָט דאָ צו מאַן! לאַסאַל האָט אים אַרומגע-
רינגלט מיט שפּיאַנען, וואָס זיינען אים נאָכגעגאַנגען טריט
נאָך טריט און אויסגעפאַרשט אַלע זיינע טייוולישע פּלענער.
ווען ער האָט געזען, אַז עס איז נייטיק, אַז די וועלט זאָל
זיך דערוויסן וואָס פאַר אַ „שיינער“ מענטש דער גראַף איז,
איז ער ניט פּויל געווען און אַנגעשריבן וועגן אים אַ בוך פון
איבער זעכציק זייטן, וואו ער האָט אויסגערעכנט אַלע זיי-
נע „שיינע“ מעשים און געמאַכט אים צו שאַנד און צו
שפּאַט. אין זעקס און דרייסיק געריכטן האָט ער געשלעפּט
דעם שטאַלצן גראַף און האָט אים ניט געגעבן קיין גע-
לעגנהייט אַפּצוכאַפּן דעם אַטעם.

דער סוף איז געווען, אַז דער מעכטיקער גראַף האָט
זיך אונטערגעגעבן. אונטערגעגעבן צו דעמעלביקן, וואָס
ער האָט גערופן „נאַריש אידיש אינגל“. דער גראַף איז
געווען געצוואונגען אַפּצולייקענען די פאַרשידענע רכילות,
וואָס ער האָט וועגן דער גרעפּין פּריער פאַרשפּרייט און
אויך אַוועקצוגעבן איר אַ טייל פון זיין מיליאָניקן פאַר-
מעגן.

די גרעפּין האָט לאַסאַל'ן דערפאַר באַלוינט, ניט נאָר
מיט דאַנקבאַרקייט און ליבשאַפט, נאָר אויך מיט אַ יער-
לאַכער סומע פון פיר טויזנט מאַלער פאַר'ן גאַנצן לעבן.
דאָס האָט געגעבן לאַסאַל'ן אַ מעגלאַכקייט אַנצוגיין שפּע-
טער אומגעשטערט מיט זיין וויסנשאַפטלאַכער און געזעל-
שאַפטלאַכער אַרבעט.

דאָס יאָר 1848.

אין דעם יאָר 1848 האָט זיך דורכגעטראָגן אַ רעוואָלוציע
צוואַנערע כוואַליע איבער אַ גאַנצער ריי לענדער אין אייראָ-
פע. אַלטע קעניגלעכע טראָגען האָבן זיך גענומען וויגן.
שטאַלצע מאַנאַרכן האָבן געמוזט אַנטלויפן און אויסבאַ-
האַלטן זיך פון זייער „געליכט“ פּאַלק. שול-קינדער האָבן
אָועקגעוואָרפן זייער קאַץ-און-מויז-שפּיל און געהאַלפן בויען
באַריקאַדן.

וואו איז דעמאָלט געווען אונזער פּערדינאַנד לאַסאַל ?
עס פאַרשטייט זיך, אַז ער איז געווען איינער פון די
וויכטיקסטע אַנפירער פון דער רעוואָלוציאַנערער באַוועגונג.
אַבער ער איז דעמאָלט געווען צופיל אַריינגעטאָן אין דעם
האַצפּעלד-פּראָצעס און ער האָט דאַריבער זיך ניט געלאָזט
פילן אַזוי, ווי אַזאַ פּייער-זייל וואָלט זיך געקאַנט לאָזן
פילן.

און ווערט ער שוין יאָ אַנגעקלאָגט אין געריכט, איז
דאָס גאָר פאַר אַ קרימינעלן פאַרבּרעכן — פאַר צוריידן
צו גנבת...

זעט דאָס ניט אויס אַזוי, ווי עמיצער וואָלט דאָ אַפּ-
געטאָן אַ שפּיצל ? לאַסאַל, וואָס האָט נאָך, ווען ער איז
זעכצן יאָר אַלט געווען, גע'חלומ'ט וועגן דעם קאַמף פאַר
פּרייהייט, זאָל אין דעם רעוואָלוציאַנערן 1848 יאָר באַשול-
דיקט ווערן אין אַ קרימינאַל-פאַרבּרעכן ? ! !

די מעשה אַבער איז גראַד איינפאַך: לאַסאַל'ן איז
ניט איינמאַל אויסגעקומען צו באַנוצן זיך אין זיין קאַמף
מיט דעם גראַף האַצפּעלד מיט ניט קיין זייער ריינע מע-

טאָדן. אין דעם פאל האָט זיך דאָס געהאַנדלט וועגן אַ זייער וויכטיקן דאָקומענט, וואָס דעם גראַפֿ'ס אַ געליב-טע האָט געזאָלט אוועקפירן קיין רוסלאַנד. ער האָט אַבער זייער נייטיק געדאַרפט האָבן דעם דאָקומענט. שלעכט, וואָס טוט מען ?

נעמט ער און רעדט-צו צוויי פון זיינע פריינט, וואָס האָבן אים געהאַלפן פירן דעם האַצפּעלד פּראָצעס, אַז זיי זאָלן זען צו באַקומען דעם דאָקומענט, וואָס דעם גראַפֿ'ס געליבטע האָט געהאַלטן ביים אוועקפירן. דער דאָקומענט איז געלעגן אין אַ געלט-קעסטל און עס איז זיי אויסגעקומען צוצו-גנב'ענען דאָס גאַנצע קעסטל. דער סוף איז געווען, אַז מ'האַט זיי געכאַפט, גע'משפּט און שפּעטער באַשול-דיקט לאַטאַל'ן אַלס דעם הויפּט-אַנפירער פון דער גנבת. דער פּראָצעס איז פאַרגעקומען אין קעלן. לאַסאַל האָט געהאַלטן אַ פאַרטיידיקונגס רעדע, וואָס אַזאַ איז נאָך קיינמאַל ניט געהערט געוואָרן אין אַ קרימינאַלן געריכט. ער האָט דערציילט די ריכטער די אורזאַכן, וואָס האָבן אים, אַזאַ יונגן כּהור, באַוואויגן צו פירן דעם פּראָצעס פאַר דער גרעפּין.

... „איך האָב זיך אַריינגעצויגן אין דעם קאַמף, ווייל איך האָב אין אים געזען פאַרקערפּערט לועלטלאַכע פּרינ-ציפּן. איך האָב פאַרשטאַנען, אַז די גרעפּין איז אַ קרבן פון איר אַפּשטאַרבנדיקן קלאַס.“

... „קיינער האָט זיך פאַר איר ניט אַנגענומען, אפילו ניט אירע קרובים. אַלע האָבן געשוויגן. אַבער דאַרט, וואו מענטשן שוויגן הייבן שטיינער אָן צו ריידן. ווען אַלע מענטשלאַכע רעכט ווערן געטראָסן מיט די פּיס ;

ווען אפילו די שמים פון אייגן בלוט און פלייש שווייגט
און דער הילפלעזער מענטש ווערט פארלאזט אפילו פון
זיינע אייגענע קרובים, דעמאלט מוז ארויסטרעמן דער
ערשמער און דער לעצטער קרוב פון דעם אומגליקלאכן
מענטשן — דער מענטש"...

אין א צווייט ארט פון דערזעלבער רעדע האט ער
געזאגט :

„איך האב געוואוסט וואס פאר א שווערע אויפגאבע
איך נעם אויף זיך. איך האב געוואוסט די געפאר אין
וועלכער איך שמעל זיך, אבער דאס האט מיר נישט אפ-
געהאלטן. איך האב באשלאסן ארויסצושמעלן דעם אמת
אנטקעגן דער פאלשקייט; די גערעכטיקייט אנטקעגן דעם
יחוס-טיטל; די מאכט פון גייסט אנטקעגן דער מאכט
פון קאפיטאל“.

די רעדע איז געווען א לאנגע, אבער דאך האט קיינער,
פון די וואס האבן זיך דעמאלט געפונען אין געריכטס-צימער,
נישט געוואלט פארלירן קיין איין ווארט פון דעם רעדנער.
אזעלכן האבן זיי נאך קיינמאל נישט געהערט אין אזא פלאץ.
אזעלכע געמאקטע ווערטער, אזעלכע ריינע געדאנקען, אזא
שיינער, לויטערער אידעאל ביי א מענטשן, וואס ווערט
גע'משפט פאר א גנבה, האבן זיי זיך נישט געקאנט פאר-
שמעלן. ער האט פארענדיקט די רעדע, בעטנדיק, אז מ'זאל
אים נישט חושד זיין, אז ער האט אין דעם פראצעס, וואס
ער פירט פאר דער גרעפין, איינגנציקע מאטיוון.

„... אט די מענטשן, וואס באשולדיקן מיך אין אייגן-
נוציקן מאטיוון, האבן פארגעסן איין זאך — מיין יוגנט.
זיי האבן פארזען, אז כאטש אונזער איצטיקע צייט ווערט

אנגערופן א צייט פון עגאזיסם, פון איינגנציקייט, איז אבער די יוגנט אין אלע צייטן געווען, און וועט זיין, די צייט פון אידעאליזם, פון מוט און באגייסטערונג, פון גרייט-קייט זיך מקריב צו זיין.

די רעדע האט געמאכט א שטארקן איינדרוק ניט נאר אין געריכטס-צימער, נאר אין גאנץ דייטשלאנד.

אבער אפילו אין דער צייט, ווען ער איז געווען מיט הענט און פיס פארבונדן מיט די פעדים פון דעם האצפעלד-פראצעס, האט ער ניט נאר גענומען א טיפן אינטערעס אין דער רעוואלוציאנערער באוועגונג, וואס איז דעמאלט אנגעגאנגען, נאר אויך אן אקטיוון אנטויל. אזוי שנעל, ווי די רעגירונג האט צוריק אפגענומען ביי דעם פאלק די קאנסטיטוציאנעלע פרייהייטן און האט איינגעפירט בא-לאגערונגס-צושטאנד, איז ער ארויסגעטראגן אויף א גאנ-צער רייע פאליטישע פארזאמלונגען און האט אויפגעפא-דערט דאס פאלק ניט צו צאלן קיין שום שטייערן דער רעגירונג. ער האט אויך געלאזט פאנאנדערקלעפן גרויסע אויפרופן אויף די גאסן, וואס האבן גערופן דעם פאלק צו א צווייטער רעוואלוציע.

עס פארשטייט זיך, אז די רעגירונג פארשפארט גלייך דעם לייב אין קליעמקע. מ'זעצט אים אריין אין דער דיסל-דארפער טורמע. אבער אויך דארט ווייזט לאסאל וואס ער קאן. ער וויל זיך ניט אונטערווארפן אונטער די טור-מע-געזעצן. די באאמטע און וועכטער פראוון אים דיס-ציפלינירן און אנווייזן, אז ער איז אן ארעסטאנט. אבער ווי זיי האבן דאס גלייך חרטה געהאט אויף זייער אומוויסנקייט מיט וואס פאר א מארט ארעסטאנט זיי האבן

דאָס דאָ צו טאָן! לאַסאַל האָט זיי אויפגעשפּילט אַזעל-
 כע חתונות, אַז די באַצמטע האָבן זיך געמוזט אונטער-
 געבן און לאַסאַל האָט זיי אַרויסגעגעבן זיינע כללים. אפילו
 אין דעם אייזערנעם שטייג האָט מען דעם שטאַלצן לייב
 ניט געקענט צאַמען!

— עס פאַרשטייט זיך, אַז די רעגירונג פאַרשפאַרט גלויך דעם
 לייב אין שטייג. מ'זעצט אים אַרײַן אין דער דיסעלדאַרפער
 טורמע. אָבער אויך דאַרט ווײַזט לאַסאַל וואָס ער קען. ער וויל
 זיך ניט אונטערװאַרפּען אונטער די טורמע־געזעצען. די באַצמטע
 און װעכטער פּרױוון אים דיסציפּלינירן און אָנווייזן, אַז ער
 איז אַן אַרעסטאַנט.

אַ האַלב יאָר האָט מען אים געהאַלטן אין טורמע.
 לאַסאַל האָט געװאַרט מיט אומגעדולד אויפ'ן טאָג, װען
 מ'װעט אים פאַרברענגען פאַר'ן געריכט. אַ, װעט ער זיי
 געבן!

און דער טאָג איז געקומען. לאַסאַל שטייט פאַר זיינע
 ריכטער. אָבער ניט ווי אַנ'אַנגעקלאַגטער איז ער דאָ.

ניין. מיט אן אויפגעהויבענעם קאפ שטייט ער שמאלין
פאר די, וועמען ער באטראכט אין זיין רעדע, אז זיי בא-
גייען בלומיקע גוואלד-טאטן.

אנשטאט צו פארטיידיקן זיך שיקט ער גאר ארויס דורך
זיין געדרוקטער רעדע (מ'האט אים ניט געלאזט האלטן זי
אין געריכט), א מאניפעסט, אן אויפרוף, איבער די קעפ פון
די געשווארענע ריכטער, צו די רעוואלוציאנערע מאסן פון
דער וועלט. ער הייבט גלייך אן: — „מיט פארגעניגן דער-
קלער איך אייך דא, אז פון מיין טיפסטער איבערצייגונג
שטיי איך אויף דעם רעוואלוציאנערן שטאנדפונקט און איך
בין א געטרייער אנהענגער פון א סאציאל-דעמאקראטישער
רעפובליק“...

די רעדע פארנעמט א גאנץ בוך און ווערט נאך איצט
אויך פאררעכנט פאר איינער פון די מייסטערהאפטסטע
פאליטישע רעדעס, וואס זיינען ווען עס איז געהאלטן גע-
ווארן פון אזא יונגן מענטשן, וואס האט ערשט מיט א האלב
יאר צוריק געפייערט זיין דריי-אין-צוואנציקסטן געבורטס-
טאג.

לאסאלס לעבן כאט דיין און אין בערלין.

לאסאל איז אויף יענעם פראצעס באפרייט געווארן.
עס איז אים אבער פארבאטן געווארן ארויסצופארן פון
דעם רהיין-געגנט. דארט האט די פאליציי אויף אים גע-
האלטן אן אויג. מערסטנמייל האט ער געוואוינט אין דיסל-
דארף, וואו עס האט זיך אויך אויפגעהאלטן זיין נאענטע
פריינדין, די גרעפין פאן האצפעלד, און פון דארט האט ער

פארגעזעצט אַנצופירן מיט איר פראַצעס קעגן איר טיראַ-
נישן מאַן.

די רהיין-געגנט איז איבערהויפט געווען, אין יענער
צייט, אַ צענטער פון ראַדיקאַלן און אַ היים פון פרייהייט-
לאַבע שטרעבונגען. דאָרט האָט אויך קאַרל מאַרקס אַרויס-
געגעבן אַ קורצע צייט די „נייע רהינישע צייטונג“, וואָס
האַט מוטיק געקעמפט קעגן דער רעאַקציאָנערער פרייס-
שער רעגירונג, ביז וואַנען ער האָט געמוזט אַנטלויפן.

לאַסאַל איז געווען געצוואונגען צו פאַרבלייבן דאָרט
אַרום צען יאָר. עס פאַרשטייט זיך, אַז ער איז דאָרט אויך
ניט געזעסן מיט פאַרלייגמע הענט. כאָטש דער האַצפעלד
פראַצעס האָט איינגעשלונגען אַ מאַסע פון זיין צייט און
ענערגיע האָט ער נאָך געפונען צייט פאַר דער רעוואָל-
ציאָנערער פראַפאגאַנדע. זיין הויז איז געווען אַפן פאַר
יעדן פּאָליטישן פאַרפּאָלגמן. זיין האַנט איז געווען פריי
מיט געלט, וואו מ'האַט זיך נאָר גענייטיקט.

עס האָט אים אַבער געצויגן קיין בערלין. דאָרט וואו
עס שווימט דאָס פּאָליטישע לעבן פון לאַנד. דאָרט, וואו
ער האָט אַזויפיל פריינט און באַקאַנט. דעם קאַמף אַנטקעגן
דעם גראַף האַצפעלד האָט ער שוין געוואונען און אין אים
האַבן זיך צושפּילט אַלע אַפעטימן פאַר נייע קאַמפן און
נייע זיגן. וואו איז נאָך פאַראַן פאַר אים אַ גינסטיקערער
פעלד פאַר זיין שפּרודלענדיקער ענערגיע און קאַמפּס-לוסט,
ווי אין דער הויפטשאַט בערלין?

אין אַ שיינעם פרימאָרגן האָט ער זיך פאַרשמעלט פאַר
אַ פּורמאַן און איז אָנגעקומען באַהאַלטענערהייט אין פריי-
לינג, 1857, קיין בערלין. ווי מאַדנע מ'האַט אים איצט

אויסגעקוקט די שטאָט, וואָס ער האָט שוין אזוי לאַנג ניט געזען! בערלין איז פאַר דער צייט געוואָרן גרעסער און שענער. אים האָט זיך געוואַלט גיין און זען די נייע גאַסן, זיינע אַלמע פריינט, אַבער ער מאַר זיך אויף קיין איין מינוט ניט פאַרגעסן, אז ער איז דאָ אָן אומגעבעטענער גאַסט. אין יעדער רגע קאָן אים נאָך די פּאַליציי כאַפּן און אַרויסשיקן.

לאַסאַל האָט אָנגעהויבן צו מאַכן דורך זיינע נאַענט-סטע פריינט גרויסע אָנשמרענגונגען, אז די רעגירונג זאָל אים דערלויבן צו וואוינען אין בערלין. עס איז אַבער צו-געגאַנגען זייער שווער. מ'דערציילט, אז איינמאָל איז זיין באַשיצער, דער באַרימטער אַלעקסאַנדער פּאָן הומבאָלדט, געזעסן אין אַ הויכער געזעלשאַפט אויף וועלכער עס איז אויך געווען אָנוועזענד דער פּאַליציי-פּרעזידענט הינקעלדיי. דער גרויסער געלערנטער איז שטאַרק צוגעשטאַנען צו אים, אז ער זאָל דערלויבן לאַסאַל'ן צו זיין אין דער הויפּט-שטאָט.

— ביי מיר האָט איר גע'פּוועל'ט — האָט דער פּאַלי-ציי-פּרעזידענט געענטפּערט, — אַבער דער קעניג איז שטאַרק קעגן דעם.

— דער קעניג! — האָט אַלעקסאַנדער פּאָן הומבאָלד מיט שמחה אויסגעשריען — „מיט אים וועל איך שוין פאַר-טיק ווערן. זעט נאָר, אז איר זאָלט ניט קאָליע מאַכן.

הינקעלדיי האָט אים געגעבן זיין וואָרט, אז ער וועט ניט שמערן און דער גרויסער געלערנטער האָט מאַקע גע-קראָגן ביים קעניג די דערלויבניש.

לאסאל האָט זיך גלייך באַזעצט אין איינער פון די שענסטע בערלינער געגנטן, אַרום דעם טירגאַרמין און זיין הויז איז געוואָרן דער צענטער פון ליבעראַלע פּאָליטיקער, וויסנשאַפטס-לייט און קינסטלער. לאַסאַל האָט געהאַט אין זיך אַן אייגענעבאַרענעם חסרון, וואָס אים האָט זיך געוואַלט אויסצייכענען אויף יעדן געביט. אים איז ניט געווען גע-נוג, וואָס ער אַליין איז אזוי גייסטרייך און אינטערעסאַנט און ציט-צו צו זיך ווי אַ מאַגנעט. אים האָט זיך אויך גע-וואַלט, אַז זיין וואוינונג זאַל זיין אַ מוסטער פאַר אַלעמען.

לאַסאַל האָט אויסגעשמאַט זיין הויז מיט אַזאַ פּאַנטאַם-טישן לוקסוס, וואָס פיל מיליאָנערן אין יענער צייט האָבן פון דעם ניט גע'חלומ'ט. די קאַסטבאַרסטע אַנטיקן פון די מזרח-לענדער זיינען פאַר אים ניט געווען צו טייער. זיינע געסט האָט ער שטענדיק צוגענומען מיט גרויס כבוד און פאַרמפ. זיינע אַוונט-מאַלצייטן האָבן גע'שמ'ט אין בערלין מיט זייער פייערלאַכקייט, רייכטום און גלאַנץ. ער האָט געשמעלט פאַר זיינע געסט די טייערסטע וויינען און די זעלטנסטע מאַכלים.

עס פאַרשטייט זיך, אַז דאָס זיינען ניט געווען גלאַט אַזוי פּוסטע הוליאַנקעס. ביי די טישן איז דער געפינקל פון די טייערע וויין-גלעזער און בלישמשנדיק געשיר פאַרטונקלט געוואָרן פון די בליצנדיקע און גייסטרייכע געשפּרעכן אויף פאַרשידענע געביטן פון פּאָליטיק, וויסנשאַפט און קונסט. לאַסאַל אַליין האָט געשמראַלט מיט זיין חכמה, וויסן און אַראַטאַריע און אַלע האָבן זיך געדרייט אַרום אים, ווי בינען איבער אַ פּראַכטפול-פּאַנאַנדערגעפּנטער רויז.

— איז ער ניט דער שענסטער מאן, וואס מ'האט גע' קאנט וואו עס איז טרעפן? — האט געפרעגט די שיינע פרוי פון פראפעסאר דידעריטש, דעם בארימטן פילאלאג בעק, אנווייזנדיק אויף דעם שטראלנדיקן לאסאל'ן.

— צי ער איז דער שענסטער, קענט איר, מאדאם, גי' כער אורטיילן, ווי איך — האט איר בעק שמיל געענט' פערט — איך בין אבער זיכער, אז ער איז דער קלינסטער און געלערנטסטער מענטש, וואס איך האב באגעגנט אין מיין לעבן.

און אזא מיינונג וועגן לאסאל'ן האבן געהאט אלע די, וועלכע האבן אים נאענט געקענט און באוועגט זיך אין זיין קרייז. מ'האט אבער אויך געוואוסט, אז לאסאל איז ניט נאר א גייסטיקער רוי, נאר אויך א פיזישער. ער איז געווען א זעלטן גוטער פעכטער און שיסער און, אז מ'האט געדארפט אמאל באנוצן זיך מיט די הוילע הענט, איז זיין פויסט אויך ניט געווען קיין וויכע הענטשקע.

מ'דערציילט, אז איינמאל איז אויף אים א געוויסער חברה-מאן אין כעס געווארען, דערפאר וואס אים האט זיך געדוכט, אז לאסאל האט אים מיט א וויין באליידיקט אין דער אנוועזנהייט פון א שיינער דאמע. יענער האט מכבד געווען לאסאל'ן מיט א פאטש און אים ארויסגערופן אויף א דועל. לאסאל אבער האט ניט געוואלט פארפירן קיין געשלעג אין דער אנוועזנהייט פון דער דאמע און האט אים פארשוויגן. פון דעם דועל האט ער זיך אבער אפגעוואגט, ווייל ער איז שוין געווען אין יענער צייט א פולשמענדיקער סאציאליסט און האט געהאסט אזא אופן פון אויסגלייבן

סכסוכים. דער באליידיקטער חברה-מאן איז אַבער געוואָרן נאָך מער אין כעס און האָט אים אויף מאַרנן אָפּגעוואַרט, צוזאַמען מיט זיינעם אַ פריינט, לעבן די בראַנדעבורגער טויערן, וואו לאַסאַל פלעגט האָבן זיין טעגלאַכן שפּאַציר. זיי האָבן זיך פון הינטן פּלוצלונג אַרויפגעוואַרפן אויף אים און אים גענומען שלאָגן מיט זייערע שווערע שמעקנס.

נו, נו, אין איין אויגנבליק, האָט זיך לאַסאַל אַ דריי גע-טאָן און האָט זיי באַשאַטן מיט אַזעלכע פייערדיקע קלעפּ, אַז זיי האָבן זיך קוים אָפּגעטראָגן לעבעדיקע. צום אַנדענק פון דעם פּוּיסט-קאַמף האָט אים זיין פריינט, דער דייטשישער היסטאָריקער פּערסטער, געשענקט אַ היסטאָריש אַנטיקל — דעם שמעקן פון דעם באַקאַנטסטן פירער פון דער גרוי-טער פּראַנצוזישער רעוואָלוציע, פון דעם העלדישן ראַבעס-פיער.

לאַסאַל האָט אים פון דעמאָלט אַן שמענדיק מיט זיך געטראָגן און פלעגט זיך וויצלען: דאָס איז ראַבעספיער'ס שמעקן און דאָס איז (אַנווייזנדיק אויף זיין אייגענער קאַפּ) זיין קאַפּ. ער פלעגט אויך אָפּט שטאַלצירן מיט זיינע לאַנגע געקרייזלטע האַר און זאַגן: דאָס איז שמשון הגיבור'ס גריווע מיט וועלכער ער האָט בייגעקומען די פלישתים.

לאַסאַל'ס וואַנדערבאַרע פעאיקייטן.

לאַסאַל האָט טאַקע אויף אַן אמת געהאַט פעאיקייטן מיט וועלכע מ'מעג שטאַלצירן. אויסער זיין קלאַרן שכל און אויסערגעוויינלאַכן זכרון האָט ער אויך געהאַט אין זיך

אזא גרויסן זאפאס פון ענערגיע און ווילנסקראפט וואס איז זעלטן צו געפינען צו אים א גלייכן. אין פארלויף פון די לעצטע צוויי יאר פון זיין לעבן האט ער ארויסגעגעבן זיינע צוואנציק ביכער, עטלאכע פון זיי גרויסע שאפונגען. מיט עטלאכע יאר פריער האט ער פארענדיקט זיין בארימט בוך איבער העראקליט'ן און זיין גרויס ווערק „דאס סיסטעם פון דערווארבענע רעכט“.

איבער וואס האט ער ניט געשריבן? איבער פילאזאָ-פיע און איבער רעכטס-וויסנשאפט. איבער פאליטיק און עקאנאָמיק. איבער ליטעראַטור און שטאַטס-וויסנשאפט. איבער געשיכטע און אַרבעטער-פראַגן. זיין אַמביציע האט אים אפילו געטריבן צו שרייבן א דראַמע אין פערזן. דערצו האט ער געהאַט א פאַרצווייגטע קאַרעספּאָנדענץ, וואָס איז אַריבערגעוואקסן ווייט איבער די גרענעצן פון דייטשלאַנד.

לאַסאַל'ס בריוו זיינען אַליין אויך געווען ווערטפולע ליטעראַטור. ער האט זיך צוזאַמענגעשריבן מיט אזעלכע גרויסע גייסטער ווי קאַרל מאַרקס, פרידריך ענגעלס, היינ-ריך היינע, גאַריבאַלדי, ראַדבערטוס, ריכאַרד וואַגנער. אין די לעצטע יאָרן האט ער דורכשניטלאַך געשריבן יעדן טאַג צוועלף בריוו. דערצו נאָך זיינען זיינע בריוו געווען לאַנגע, אַפּטמאַל גאַנצע ווערק. מ'ווייסט פון בריוו (אַנדערע פון זיי זיינען שפּעטער געדרוקט געוואָרן), וואָס האָבן גע- האט איבער פערציק זייטן.

ווען מ'דערמאַנט זיך אויך וויפיל פאַרטיי-פליכטן לאַ-סאַל האט אויף זיך געהאַט אין יענער צייט, וויפיל פראַ-צעסן ער האט אויף זיך געהאַט, וויפיל לעקציעס אים איז

אויסגעקומען צו ליענען, אויף וויפיל אַרבעטער מיטינגען
ער האָט געדאַרפט אַרויסטרעטן, קען מען זיך ערשט שאַפן
אַ שטיקל באַגריף, וויפיל מייכן ענערגיע עס האָבן זיך דאָס
אַרויסגעגאַסן פון זיין ברייט האַרץ.

עס דאַרף דאָריבער ניט זיין קיין וואונדער, וואָס לאַ-
סאַל האָט זיך אין די לעצטע יאָרן געפילט פאַרמאַטערט
און צעבראַכן אין געזונט. ער איז געווען געצוואונגען
אַפּטער צו היילן זיך אין פאַרשידענע קור-פּלעצער.

און אזוי ווי זיין ענערגיע אזוי איז אויך געווען זיין
ווילנס-קראַפט. קיין זאַך האָט אים ניט אויסגעקוקט צו זיין
צו שווער. וועגן אונטערגעבן זיך אימיצן האָט ער קיינמאַל
ניט געקלערט. אפילו די, וועלכע ער האָט באַטראַכט פאַר
גרעסערע פּון זיך, האָט ער ניט געשוויגט. דאָס איז שוין
געווען ביי אים אַן איינגעבוירענער פעלער פון וועלכן ער
האָט זיך קיינמאַל ניט געקאַנט באַפרייען.

מאַרקס'ן און ענגעלס'ן האָט ער באַטראַכט פאַר זיינע
לערער אין סאַציאַל-עקאָנאָמישע פּראַגן. און דאָך האָט ער
אפילו צו זיי אַרויסגעוויזן אַ געוויסע מאָס חוצפת. ווען ער
האָט מיט זיי פאַרהאַנדלט וועגן אַרויסגעבן צוזאַמען אַ סאַ-
ציאַליסטישע צייטונג האָט ער ניט אַנדערש פאַרלאַנגט נאָר,
אַז מאַרקס און ענגעלס צוזאַמען זאָלן האָבן איין שטיק, און
ער, לאַסאַל, זאָל האָבן איין שטיק, כדי זיי ביידע זאָלן אים
ניט קענען אַריבערוועגן. עס פאַרשטייט זיך, אַז מאַרקס'ן
האָט אויך ניט געפעלט קיין זעלבסט-ווירדע און ער האָט
דעם פאַרשלאַגן שאַרף צוריקגעוויזן.

דאָס האָט לאַסאַל'ן פּונדעסטוועגן ניט געשמערט צו
שיקן פון צייט צו צייט דעם אַרעמען מאַרקס'ן געלט. מאַרקס

אליין האט דערפון ניט געוואוסט, ווייל לאסאל פלעגט
דאס צושיקן מארקס'עם פרוי מיט וועלכער ער האט זיך
אויך אפט דורכגעשריבן.

לאסאל'ס לעצטע טעטיקייטן.

לאסאל האט מיט זיין געוונטן הוש דערפילט, אז ס'איז
געקומען די צייט ארויסצופירן דעם ארבעטער-קלאס אויף
דער פאליטישער ארענע. גענוג שוין פארלאזט זיך אויף די,
וואס האבן פארראטן די פאלקסמאסן און האבן זיך נאר
אינטערעסירט מיט זייערע אייגענע בירגערלאכע אינטער-
רעסן. גענוג שוין צו שפילן זיך מיט פראזן און לאזן דעם
ארבעטער-קלאס פראצעווען פאר א הונגער-לויז. עס מוז
איינמאל פאר אלעמאל אראפגעריסן ווערן די מאסקע פון
די כלומר'שטע פאלקס-פריינט און פראגרעסיסטן.

א גרויסער געדאנק איז צייטיק געווארן אין לאסאל'ס
מוח. עס מוזן צוריק אויפגעלעבט ווערן די כמעט-שוין-
פארגעסענע לאזונגען פון קאמוניסטישן מאניפעסט. ס'איז
געקומען די צייט, ווען דער ארבעטער-קלאס דארף זיך דער-
שלאגן צו מאכט!

דערווייל שטייגט זיין נאמען אלץ העכער און העכער.
וואו רעדט מען דאס ניט וועגן לאסאל'ן? ווער וויל דאס
אים ניט האבן מיט זיך? אפילו די „פילאזאפישע גע-
זעלשאפט“ פון בערלין, וואס האט געהאט צווישן אירע
מיטגלידער נאר די סאמע אויסדערוויילטסטע, נעמט אים
אריין איינשטימיק פאר א מיטגליד. או דארף זי פייערן דעם
אנדענק פון דעם גרויסן פילאזאף פיכטע — וועמען קלייבט

זי אויס צו האלטן די פייערלאכע רעדע? — לאסאלין.
 אין א רייע לעקציעס און שריפטן האָט לאסאל באַ-
 גרינדעט אַן אַרבעטער-פּראָגראַם, וואָס איז דערנאָך אָנגע-
 נומען געוואָרן פון דעם „אַלגעמיינעם דייטשן אַרבעטער-
 פּאַראַיין“. אַט דעם פּאַראַיין האָט ער טאַקע געגרינדעט
 אין אָנהייב פון דעם יאָר 1863 צוזאַמען מיט עטלאכע אינ-
 טעליגענטע לייפציקער אַרבעטער.

דער אַלגעמיינער ציל פון אַט דעם פּאַראַיין איז געווען
 די אָפּשאַפונג פון פּריוואַט-אַייגנטום אויף דער ערד און
 פּראָדוקציע. דאָס קאָן אַכער, נאָך לאַסאַל'ס מיינונג, אַזוי
 גיך ניט פּאַרווירקלאַכט ווערן. דאַרף דערווייל דער אַר-
 בעטער אַנזאַמלען כוחות און מאַכט, פּאַליטישע אַזוי גוט ווי
 עקאָנאָמישע. פּאַליטישע מאַכט, דורכדעם וואָס דער אַר-
 בעטער וועט דערגרייכן אַלגעמיינע וואַל-רעכט און וועט
 אויף אַזאַ אופן זיך קאָנען לאָזן פילן אין דער מלוכה-פירער-
 שאַפט פונ'ם לאַנד. עקאָנאָמישע מאַכט דורכדעם, וואָס די
 אַרבעטער וועלן זיך אַרגאַניזירן אין פּראָדוקטיווע געזעל-
 שאַפטן, און אַרבעטן בשותפות, אַן דער פּאַרמיטלונג פון
 קאַפיטאַליסטן, נאָר מיט דער הילף פון קרעדיט, וואָס די
 מלוכה וועט זיין געצוואונגען (דורך פּאַליטישן קאַמף) צו
 געבן.

אויף אַזאַ אופן האָט לאַסאַל גערעכנט צו אַרגאַניזירן
 די אַרבעטער, אויפהייבן זיי אויף אַ העכערער מדרגה און
 צוגרייטן זיי, אַז זיי זאלן דערנאָך קאָנען איבערנעמען די
 גאַנצע מאַכט.

עס פּאַרשטייט זיך, אַז די גאַנצע געשיכטע האָט קנאַפּ-
 וואָס געשמעקט די בורזשואַזע ליבעראַלן. ווי צערייצטע

וועלף זיינען זיי אויף אים אָנגעפאלן פון אלע זיימן. זיי
האַט זיך שטאַרק געוואַלט פירן די אַרבעטער ווייטער פאַר
דער נאַז און דאָ האָט זיי גאָר לאַסאַל אַרויסגעריסן פון
זייערע הענט און אַרויפגעפירט אויף אַ זעלבסטשטענדיקן
וועג.

— לאַסאַל איז אַ פאַררעטער! — האָבן זיי אין צאָרן
געשריען.

— לאַסאַל האָט זיך פאַרקויפט צו דער רעאַקציאָנערער
עגירונג! — האָבען זיי מיט פאַרקריצטע ציין געשריבן
אין די צייטונגען.

לאַסאַל'ן האָט דאָס, פאַרשטייט זיך, ווינציק-וואָס גע-
אַרט. פאַרקערט, ער האָט איינגעזען, אַז מיט דער אַר-
גאַנזירונג פון די אַרבעטער אין אַ באַזונדער פאַרטיי האָט
ער געטראָפן דער בורזשואַזיע גלייך אין קאַפּ אַרײַן. ער
האַט זיך דאָריבער גענומען מיט מער פיכער פאַר דער
אַרבעט.

די גענעראַל-עקזעקוטיווע פון דעם פאַריין האָט אים
אויסגעקליבן אַלס פּרעזידענט פון דער אַרגאַניזאַציע. ער
איז אָבער געווען נישט נאָר איר פּרעזידענט, נאָר אויך איר
פּעלדמאַרשאַל. ער האָט אויסגעאַרבעט די פּלענער פון טע-
טיקייט, צוגעשמעלט דאָס נייטיקע געלט, געשריבן די אויפ-
רופן, גערעדט אויף די מיטינגען, געפאַרן פון איין שטאַט
אין דער אַנדערער און אויפגעוועקט די אַרבעטער איבער
גאַנץ דייטשלאַנד פון זייער טיפן שלאָף.

אָבער אין דערזעלבער צייט, וואָס די בורזשואַזיע לי-
בעראַלן האָבן אים באַשולדיקט, אַז ער האָט זיך פאַרקויפט

צו דער רעגירונג, ווערט ער אָנגעקלאָגט טאַקע פון דער רעגירונג פאַר זיין „אַרבעטער-פּראָגראַם“. דער פּראָצעס קומט פאַר אין אַ בערלינער געריכט און לאַסאַל גיט זיך, ווי געוויינלאַך, ניט אַזוי גרינג אונטער.

זיין רעדע, וואס איז שפעטער דערשינען אונטער דעם נאָמען „די וויסנשאַפט און די אַרבעטער“, מאַכט אַ שטאַרקן איינדרוק ניט נאָר אין געריכטס-זאַל נאָר אין גאַנץ דייטש-לאַנד. ווי אַן אַדלער עסט ער זיך איין מיט זיינע נעגל אין דעם פּראָקוראַר און מאַכט פון אים חוזק. ער רופט אַרויס זיבן מיטגלידער פון דער וויסנשאַפטלאַכער קיי-זעראַכער אַקאַדעמיע, אַז זיי זאַלן עדות זאַגן וועגן דער וויסנשאַפטלאַכקייט פון זיינע ווערק. פונדעסטוועגן ווערט ער פאַר'משפּט, און אין דער צייט, וואָס ער אַפּע-לירט צו אַ העכערן געריכט, גיסט זיך אויף אים אַ גאַנצער מבול פון נייע געריכט אַנקלאַגעס פאַר מאַיעסטעם-באַליידי-קונגען, מלוכה-פאַרראַט און רופן צו רעוואָלוציע.

עס פאַרשטייט זיך, אַז אָט די פּראָצעסן, דאָס זיצן אין טורמעס, צוזאַמען מיט זיין פיבערהאַפטיקער טעטיקייט האָבן אים שטאַרק אויסגעמאַטערט. אין דעם איין ווינטער פון 1863-64 איז צו אים אָנגעקומען 55 באַשולדיקונגס-אַקטן פון פאַרשידענע געריכטן. און דאָ פלאַקערט זיך נאָך די אַרבעט ערשט פאַנאַדער. אַזויפיל צו אַרגאַניזירן, אַזויפיל צו אונטערנעמען. אָט האָט שולצע-דעליטש, איינער פון די ליבעראַלע רעפּאַרמער, אָנגעשריבן אַ בוך וועגן דער אַרבעטער-פּראָגע. אויב עס וועט נישט קומען אַן ענטפּער אויף דעם בוך וועלן פיל אַרבעטער פאַרפירט ווערן דורך אים. מ'דאַרף אים ענטפּערן!

לאסאל קלערט נים פיל און שרייבט אן א בוך פון ארום דריי הונדערט זיימן, וואו ער צעשמעטערט שולצע-דעליטשעס עקאנאמישע געביידע אויף פיצלאך. מ'דארף אינגאנצן צוברעכן דעם רוקן-ביין פון דער פראגרעסיווער פארטיי — פאר דעם צוועק דארף מען וואס גיכער קריגן אלגעמיינע וואל-רעכט. לאסאל האט א ריי קאנפערענצן וועגן דעם מיט ביסמארק'ן, איינער פון די מעכטיקסטע שטאטסמענער, וואס פרייסן, און שפעטער אויך דייטשלאנד, האט ווען עס איז געהאט, און ער מאכט אויף דעם איי-זערנעס מענטשן אן אומפארגעסלאכן איינדרוק. מיט יארן שפעטער האט זיך טאקע ביסמארק מודה געווען אין דעם דייטשישן פארלאמענט, אז ער האט פון לאסאל'ן זייער פיל געלערנט.

מיט א היבש ביסל טורמע-אורטיילן איבער זיין קאפ לאזט זיך נאך לאסאל אויף א טור פון אגיטאציע. לאסאל ברענט. לאסאל פלאקערט. טויזנטער קומען אים הערן. אומעטום ווערט ער אויפגענומען פון די ארבעטער ווי א משיח, אן אויסלייזער פון אלע זייערע צרות. און ווען אין זאלינגען איז איינגעפאלן דער זשאנדארמערע פאנאנדער-צעטרייבן זיין מיטינג און ארעסטירן אים, לאזט זיך מיט אים צוועק א מאסע פון צען טויזנט ארבעטער מיט הורא-געשרייען צום טעלעגראף. לאסאל שיקט ביסמארק'ן א טעלעגראמע און פאדערט פון אים, אז ער זאל אים לאזן אנגיין מיט זיינע מיטינגען.

נאך דערפאלגרייכער איז זיין צווייטער טור איבער די רהיין-געגנטן צו פייערן דעם ערשטן יוביליי פון דעם אלגע-מיינעם דייטשישן ארבעטער-פאראיין. אומעטום ווארטן אים

אפ גרויסע ארבעטער-מאסן און באגעגענען אים מיט פאָנען
און מוזיק, מיט בלומען און סערענאָדעס. מ'שטופט זיך צו
זיין עקיפּאָזש, ווי צו אַ הייליקן. ווער וויל דאָס ניט הערן
זיין מעכטיק וואָרט פון דערלייזונג און דערהייבונג! ?

און לאַסאַל רעדט. לאַסאַל רופט צום קאַמף. אומזיסט
טרייבט די פּאָליציי פּאַנאַנדער דעם מיטינג. אַן אַנדערער
וואַקסט גלייך אַזוי אַזוי זיין אַרט. נאָך גרעסערע מאַסן
קומען צו און לאַסאַל שוועבט ווי אַ גאַט איבער שוויזנטער
קעפּ און פאַר/כישופ'ט אַלעמען מיט זיין צויבער-שפּראַך.
ניט אומזיסט האָט אים היינריך היינע אַ נאַמען געגעבן —
„דער משיח פון דעם 19טן יאָרהונדערט“.

און ווידער שאַטנס פון טורמע און ווידער געריכט-
פּראָצעסן. דער סאַמע לעצטער איז פּאַרגעקומען אין דיסל-
דאָרף. לאַסאַל איז שוין שוואַך און פאַרמאַטערט. דער לייב
איז שוין פאַרוואַונדעט. ער איז נאָך אַבער אַלץ אַ לייב.
ער קומט צופּאַרן אין געריכט מיט אַזעלכע פּעק פון
ביכער, צייטונגען און זשורנאַלן, אַז דער פּראָקוראָר דער-
שרעקט זיך פּשוט פאַר אים. אַ גאַנצן מיש דאָרף מען אַוועק-
געבן דעם אַנגעקלאָגטן פאַר זיינע ביכער.

— „ש-ש-ש — טראַגט זיך דורך אַ שושקעריי איבער'ן
געריכטס-זאַל — „לאַסאַל גייט ריידן“ — און עס נעמט
דונערן פון לאַסאַל'ס מויל איבער דעם קאַפּ פון צעמזמלטן
פּראָקוראָר. עמלאַכע שעה רעדט ער און מאַכט אַלע מענות
פון דער רעגירונג צו נישט. אַבער דער אורטייל איז שוין
גע'חתימ'עט פון פּריער. „נאָך זעקס חדשים טורמע“.

פילם, אז מיט זיין איצטיקן אָפגעשוואַכטן געזונט וועט ער
דאָס שוין נישט קענען אַריבערמאַגן.

„איך דאַרף איצט רוען... רוען, כדי אַנצונעמען זיך מיט
נאָך כוחות... מ'דאַרף דאָך זיי האָבן. דער קאַמף איז דאָך
נאָך ניט געענדיקט.“ און ער פאַרט אוועק אין מיטן זומער
אין זיין אלטן קור-פלאַץ — ריגן.

דער שרעקלאַכער סוף.

לאַסאַלס סוף איז געקומען אזוי בליץ-שנעל, ווי עס איז
געווען זיין גאַנץ פיבעריש לעבן. אין ריגן, וואו ער איז
געפאַרן זוכן רו, האָט אים פאַרכאַפט אן אומרויאַקייט, וואָס
האַט אים שוין ניט אָפגעלאָזט ביז ער האָט אויף אייביק
פאַרמאַכט זיינע שיינע, גליענדיקע אויגן.

פיל פאַר'חלומ'טע פרויען-הערצער האָבן זיך שטענדיק
געצויגן צו לאַסאַל'ן, ווי די בלומען ציען זיך צו די
שמראַלן פון דער זון. אַבער לאַסאַל, וואָס איז שטענדיק
געווען אַרומגעהילט מיט קאַמף און אַרבעט, האָט זיך
ליינמאַל אויף לאַנג ניט געקאַנט פאַרוויגן אין אַ ליבע-וויגל.
עפעס האָט ער יאָ איינמאַל געהאַט אַן ערנסטע ליבע מיט אַ
רוסישן וויצע-גובערנאַטאָרס אַ טאַכטער, אַבער ער האָט זיך
גיך אויסגעניכטערט אין דעם שמורעם פון זיין אַרבעט.

דאָ, אין ריגן אַבער, האָט ער זיך געטראָפן מיט אַ מיידל,
וואָס האָט נאָך מיט עמלאַכע יאָר צוריק געמאַכט אויף
אים אַ שמאַרקן אַיינדרוק. העלענאַ פאַן דעניגעס איז געווען
איר נאַמען. זי איז געווען אַ זעלטענע שיינהייט און פאַר-
ליכטע האָבן זיך אַרום איר געדרייט, ווי מאַטילקעס אַרום אַ

אינזם! ... צוויי פויסטאלעטן — קנאלן — אין פערדינאנד לאסאל
פאלט ווי אן אונטערגעקאקטער בוים.

העלן ליכט. זי האט אבער ליב געהאט לאסאל'ן מיט'ן גאנצן
פייער פון איר הארצן. ביידע האבן באשלאסן צו פאראייניקן
זיך אויף אייביק. וואס פאר א גליקלאכע זיי זיינען דאס ביידע
געווען! וואס פאר א שיין פארל וואלט זיך דאס באוויזן
אין בערלין!

אירע הויך-אריסטאקראטישע עלטערן האבן אבער
בשום אופן ניט געוואלט צושטימען צו אזא שידוך. ס'מיינטש:
זייער מאכטער זאל התונה האבן מיט א רעוואלוציאנער,
וואס האט פארברענגט א העלפט פון זיין לעבן אין מורמעס...
און נאך א איד דערצו!

זיי האבן זייער שיינע מאכטער פארשפארט און קיינעם
ניט צוגעלאזן צו איר. אומזיסט האט זי געשריען, אומזיסט
האט זי זיך געבעטן. אירע עלטערן האבן פאר איר געהאט
אן אנדער התן — א וואלאכישן אפיצער פון א פירשטלאכער
פאמיליע.

לאסאל האט קיין מינוט ניט גערומ. זיין שטאלץ און
וויכטיגהייט האבן אים אונטערגעזאגט: ניין, דו טארסט ניט
פארלירן! זיין קאמפמלוסטיקע נאטור האט אים געטריבן:
טו אלץ אין דער וועלט און זאל דער וואלאכישער יונקער
ניט האבן איבער דיר צו לאכן.

וואס האט ער ניט געפרוואווט צו טאן און וועמען האט
ער ניט איינגעשפאנט צו הילף! דער בישאף פון מאינץ,
דער מוזיקער ריכארד וואגנער, דער היסטאריקער ריסטאון,
און דער בייערישער אויסלאנדס-מיניסטער זוכן צו ווירקן אויף
דעם פאר'עקשנ'טן פאן דעניגעס. אבער קיין זאך העלפט
ניט. לאסאל דערזעט פאר זיך צום ערשטן מאל אין לעבן

זיין אפגרונט. ניין, ער טאר דאס נישט שענקען! מיט בלומ
דארף אפגעוואשן ווערן זיין העלישע וואונד.
ער, דער סאציאליסט, וואס האלט נישט פון דועלן, שיקט
איצט אן ארויסרוף דעם אלטן פאן דעניגעס. יענער רוקט
זיך נישט, אבער ער שיקט אויף זיין ארט דעם וואלאכישן
יונקער.

עמלאכע טעג גייען פארביי. דערנאך א פרימארגן אין
א וועלדל, לעבן דעם פראנצויזיש שמעמל בארוזשי... עמ-
לאכע געשטאלטן שמעלן זיך אויס... ס'הערט זיך א קא-
מאנדע: „איינס!“ ... צוויי פיסטאלעמן-קנאלן — און פער-
דינאנד לאסאל פאלט ווי אן אונטערנגעהאקטער בוים.
דריי טעג האט ער זיך נאך געראנגלט מיטן ביטערן
טויט. אין דער צייט האט ער נאך דערווייזן צו מאכן א
קורצע צואה. א טייל פון זיין פארמעגן לאזט ער איבער
פאר דער פארטיי און א טייל פאר זיינע נאענטע פריינד.
דעם 31טן אויגוסט האט דער טויט אים באזיגט. לעבן
זיין בעט האט געקניט די גרעפין פאן האצפעלד, שטיקנדיק
זיך מיט ביטערע טרערן.

ליטעדאטור פאר שול און קינד

פאלגנדע ליטעדאטור קאן מען באשטעלן דורכ'ן
בילדונגס-דעפארטמענט פון ארבעטער רינג :

אידישע-נגלישה-עברעאישער ווערטערבוך, פון אלעקסאנדער הארקאווי	\$3.50
אין קינדערלאנד, פון לאה ק. האפמאן	1.00
איליאס און אדיסעיא, פון גאלדע פאט	.25
רויטער פנקס	.50
זכרונות פון א אידישן סאציאליסט, אין 3 בענדער, פון ב. ביכאלעוויטש	1.00
די נייע שול (נומער 1)	.20
שול און לעבן	.10
שול-לעבן (סעמינאר נומער 2)	.10
4 מעשה'לאך פאר קינדער, פון ב. לוואווא	.10
שווארצער מוסטאנג, פון ערנעסט טאמאפסאן-טעטאן	.10
נחום יוד'ס פאבלען	1.25
ביבלישע מעשה'לאך, פון יעקב פאט	.25
גריכישע חכמים, פון דר. ה. פראנק	.15
מאיסע'לאך פאר קלייניקע קינדער'לאך, פון מיריאם מארגאלין	.10
פויגלען — טעקסט פון ל. קוויטקא, צייכנונגען	.10
י. ריבאק	.10
אין וואלד, טעקסט פון ל. קוויטקא, צייכנונגען	.10
י. ריבאק	.10
קינדער-וועלט, טעקסט פון ב. סמאליאר, צייכנונגען פון י. ריבאק	.10

(די פרויזן זיינען אן פארטא)

קינדער-ליטעראטור

ביאגראפיעס פון בארימטע מענטשן
און אנדערע ביכלאך

ארויסגעגעבן פון

בילדונגס דעפארטמענט פון ארבעטער רינג

- לאָמיר קידער זינגען (לידער מיט נאָטן)—מ. געלכארט \$.75
גאָריבאלדי (ביאָגראַפיע), פון ש. הורוויץ — — — .10
זשאָרעס (ביאָגראַפיע), פון ש. הורוויץ — — — .10
קארל מאַרקס (ביאָגראַפיע), פון י. ב. ביילין — — — .15
בוקער ט. וואַשינגטאָן (ביאָגראַפיע), פון ל. פּאָגלמאַן .15
משה מענדעלסאָן (ביאָגראַפיע), פון ש. הורוויץ — .15
שרה'קע (דערציילונג), פון י. אפּאַטאַשו — — — .15
פּאַסן ליכט (קינדער-פּיעסע), פון אסתר שומיאטשער .25
שפּילן פאַר קינדער, פון י. שטיינבוים — — — .75
פּערדינאַנד לאַסאַל (ביאָגראַפיע), פון י. ב. ביילין — .15
דזשאָראַנאַ ברונאַ (ביאָגראַפיע), פון ש. הורוויץ — .10

(די פּרייזן זיינען אָן פּאַרמאַ)

בינער קאסטאלאג

פון ארבעטער רינג און אנדערע אויסגאבן

פאר פרעמדע	פאר א. ר. מיטגל	
\$3.00	\$2.25	אמעריקאנער געשיכטע, פון הלל ראָנאָף (2 בענד)
.50	.30	אויף פּוילן'ס ערד, פון קראָנענבערג
3.00	1.85	ארב. רינג געשיכטע, פון א. ש. זאקס (2 בענד)
3.00	1.00	אריפמעטיק, פון ה. בורנין
.40	.20	באַטאַניק, פון א. ש. זאקס
1.50	.75	בוכהאלטעריע, פון מ. איווענסקי
.40	.20	היגענע, פון דר. י. א. מעריסאָן
3.50	1.00	זאָאָלאָגיע, פון דר. ב. האָפּמאַן
.40	.20	טרייד-יוניאָניזם, פון דר. לעווין
1.50	1.25	נחום יוד'ס פאָבלען
2.50	.75	כעמיע, פון דר. ס. פיינסטאָן
3.00	1.50	פאָליטישע עקאָנאָמיע, פון א. ש. זאקס
2.20	.40	פאָגראַמען אין אוקראינע, פון פראָפ. א. חפץ
3.50	.40	די פיזישע ערציהונג פון קינד, פון ה. סאלוצקי
3.50	1.75	פּיזיאלאָגיע, פון דר. י. א. מעריסאָן
1.50	.75	קאָאָפּעראַציע, פון אהרן סטאַלינסקי
1.50	.75	קאנאָדא, געשיכטע און אנטוויקלונג, פון א. ריינוויין
1.00	.75	שפּילן פאר קינדער, פון י. שטיינבוים
1.50	.90	שמוגלעךס, ראָמאַן, פון ע. ווארשאַווסקי
		אידיש-ענגליש-העברעאישער ווערטערבוך,
5.00	3.50	פון אלכסנדר האַרקאווי

(די פּרייזן זיינען אָן פּאַרמאַ)

אָרדערט דירעקט פון עדיוקיישאָנאַל דעפּאַרטמענט:

Educational Department

WORKMEN'S CIRCLE

175 East Broadway,

New York, N. Y.

